

УДК 330.341.1

Пономарьов І. Ф., Легченко О. А.

ПРОГНОЗУВАННЯ І ПЛАНУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПЛАСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто стан дослідження і обґрунтована необхідність планування комплексу показників фінансового стану підприємства. Визначена система прогнозних документів перспективного фінансового планування. Розроблені алгоритми і визначений склад прогнозних і поточних планових показників фінансового стану платоспроможності підприємства.

The state of research is considered and the necessity of planning of complex of indexes of the financial state of enterprise is grounded. The system of prognosis documents of the perspective financial planning is definite. Algorithms are developed and composition of the prognosis and current planned indexes of the financial state of solvency of enterprise is definite.

В сучасних умовах форми фінансових відносин терплять серйозні зміни. Під час становлення ринку і підприємництва в Україні відбувалось не тільки роздержавлення економіки, приватизація підприємств, їх демонополізація для складання вільного економічного сектору, розвиток конкуренції, лібералізація цін і зовнішньоекономічних зв'язків підприємств, але й фінансове оздоровлення господарських суб'єктів, утворення адекватної системи фінансових відносин. Фінанси підприємства, будучи частиною загальної системи фінансових відносин, характеризують процес утворення, розподілу і використання доходів на підприємствах різних галузей народного господарства і відображають їх фінансовий стан платоспроможності. Для рішення будь якої фінансової задачі, необхідно спочатку її чітко сформулювати і встановити строки, тому що ефективна діяльність підприємств в умовах ринкової економіки можлива лише за умови розробки планів розвитку, фінансових планів та виробничих програм. Розробка та обґрунтування фінансових планів підприємства здійснюється на основі системи прогресивних техніко-економічних норм і нормативів, організаційних умов роботи в плановому періоді. Також, значною мірою ефективна діяльність підприємств залежить від того, наскільки достовірно вони передбачають дальню і ближню перспективу свого розвитку, тобто від прогнозування. Тому однією з головних задач фінансового менеджменту є поточне планування та прогнозування грошових потоків, які забезпечують здійснення своєчасних платежів кредиторам і постачальникам, безперервно підтримують задовільну поточну ліквідність і платоспроможність, дозволяють розробити варіанти оптимальної структури балансу, що є необхідною умовою довгострокового успішного існування підприємства.

Основою механізму управління політикою платоспроможності підприємства в системі його елементів є планування комплексу показників фінансового стану підприємства. В процесі планування визначаються основні показники ліквідності активів, фінансової стійкості та ділової активності фінансових менеджерів підприємства.

Дослідження показало, що проблемі фінансового планування деяких показників платоспроможності підприємства приділяли і приділяють значну увагу науковці і практики, такі як: М.С. Абрютін і О.В. Грачов, І.О. Бланк, А.П. Градов і Б.І. Кузіна, Ф.І. Євдокімов та О.В. Мізіна, К.В. Ізмайлова, Г.В. Савицька, І.О. Петровська і Д.В. Клиновий, В.С. Загорський, А.М. Поддєрьогін [1-3, 13, 8, 9, 12, 11, 15] та інші. В своїх роботах науковцями приділяється увага фінансовому плануванню, прогнозу грошових потоків, змісту перспективного, поточного і оперативного фінансового планування, ліквідності активів, фінансової стійкості підприємства. Але в наукових працях недостатньо

вирішеною є проблема перспективного і поточного планування показників ліквідності і платоспроможності підприємства, фінансової стійкості, оцінки активності фінансових менеджерів, прогнозування комплексних показників фінансового стану підприємства. Перспективне фінансове планування визначає найважливіші показники, пропорції та темпи розширеного відтворення, є основною формою реалізації головної цілі підприємства. Воно повинно включати розробку фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності за наступними напрямками: прогноз фінансових результатів (форма №2); прогноз руху грошових коштів (форма №3); прогноз балансу (форма №1); прогноз фінансового стану платоспроможності підприємства [3-6, 15]. Таким чином, результатом перспективного фінансового планування є розробка системи перелічених документів (рис. 1).

Рис. 1 – Система прогнозних документів перспективного фінансового планування на підприємстві

Прогноз фінансових результатів (форма №2) показує: прогноз доходів від реалізації продукції, робіт послуг; чистий дохід; обсяг прибутку, який має бути одержаним у наступному періоді [15]. Прогноз руху грошових коштів (форма №3) відображає рух грошових потоків за операційною й інвестиційною фінансовою діяльністю. Він дає можливість визначити джерела капіталу й оцінити його використання в наступному періоді. За допомогою прогнозу руху грошових коштів слід визначити, скільки грошових коштів необхідно вкласти в господарську діяльність підприємства, синхронність надходження і витрачення цих коштів, що дає можливість визначити потребу в залученні капіталу і перевірити майбутню ліквідність підприємства [15]. Прогноз балансу підприємства (форма №1) відображає джерела капіталу (пасив) і його розміщення (актив) на перспективу. Структура балансу, що прогнозується, повинна відповідати загальноживаній структурі балансу підприємства, оскільки за вихідний береться бухгалтерський баланс підприємства на останню дату [15]. Комплексна оцінка ліквідності балансу розраховується загальним відносним коефіцієнтом та визначаються конкретні напрямки змін щодо поліпшення структури активів і пасивів та підвищення ефективності виробничо-фінансової діяльності підприємства.

Метою статті є обґрунтування планування комплексу показників фінансового стану підприємства як в поточному періоді, так і на перспективу. Для досягнення поставленої мети в статті вирішені наступні задачі: визначено систему прогнозних документів перспективного фінансового планування; обґрунтовано склад показників, що визначають фінансовий стан платоспроможності підприємства, та їх визначення;

запропоновано алгоритми визначення планових та прогнозних показників ліквідності, платоспроможності та ділової активності фінансових менеджерів підприємства.

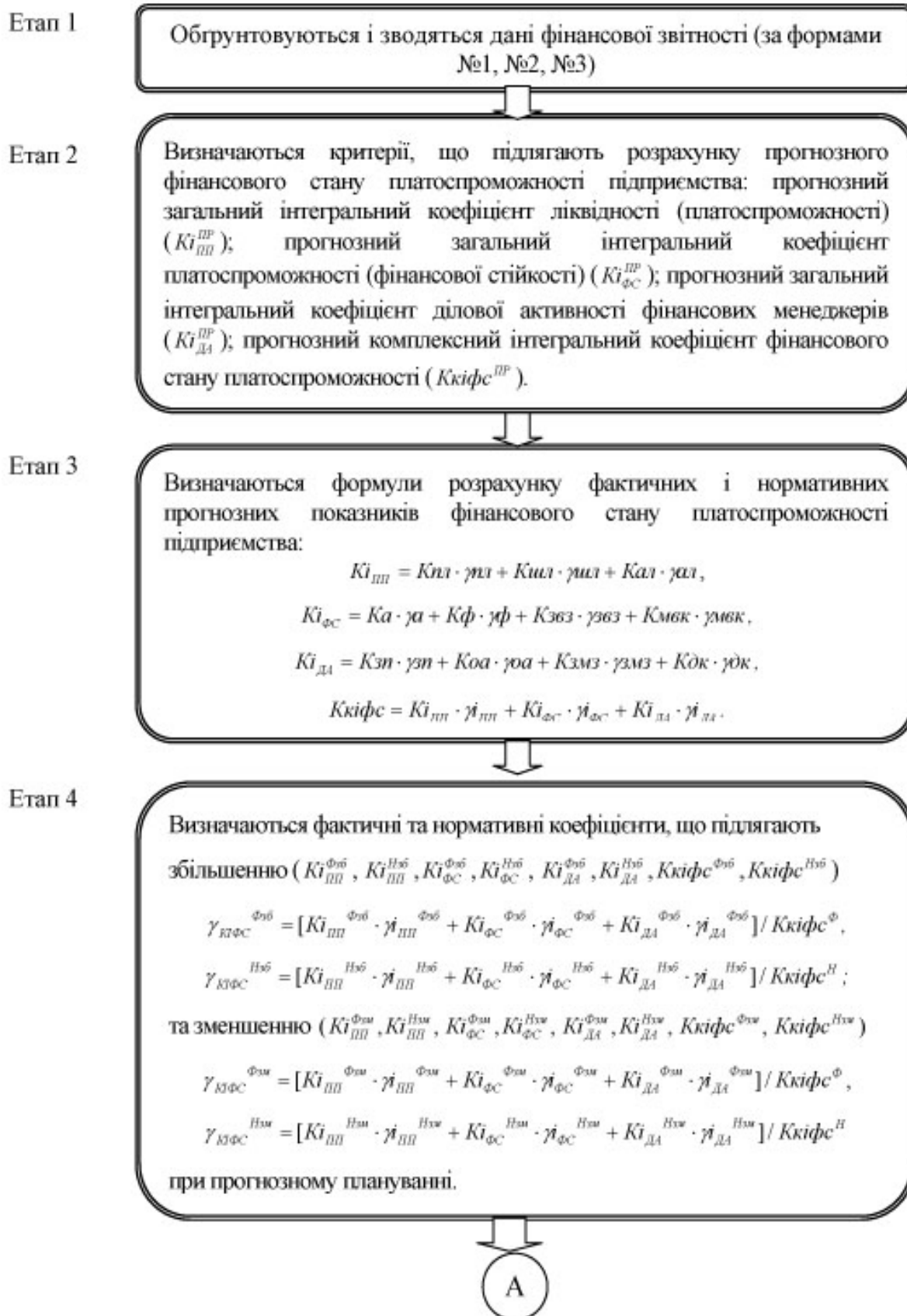
Перспективне планування фінансового стану платоспроможності підприємства розробляється на базі наступних документів: прогноз руху грошових коштів (форма №3); прогноз фінансових результатів (форма №2); прогноз балансу (форма №1). Прогноз фінансового стану платоспроможності підприємства включає такі показники: прогнозний загальний інтегральний коефіцієнт ліквідності (платоспроможності) підприємства (Ki_{III}^{PP}); прогнозний загальний інтегральний коефіцієнт платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства ($Ki_{\phi c}^{PP}$); прогнозний загальний інтегральний коефіцієнт ділової активності фінансових менеджерів підприємства ($Ki_{ДА}^{PP}$); прогнозний комплексний інтегральний коефіцієнт фінансового стану платоспроможності підприємства ($Kki_{\phi c}^{PP}$).

Алгоритм визначення прогнозних показників фінансового стану платоспроможності підприємства складається з наступних етапів: 1) визначення фактичних фінансових показників діяльності підприємства; 2) визначення критеріїв, що підлягають розрахунку прогнозного фінансового стану платоспроможності підприємства; 3) визначення формул розрахунку прогнозних показників; 4) визначення фактичних та нормативних коефіцієнтів; 5) визначення відхилення фактичних коефіцієнтів фінансового стану підприємства від нормативних; 6) розробка прогнозних планових показників фінансового стану платоспроможності підприємства; 7) визначення варіантів оптимальної структури прогнозного балансу (рис. 2).

Поточне планування фінансового стану платоспроможності підприємства включає розробку поточного плану, що є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Ринкова економіка ставить вимоги до якості планування показників платоспроможності, оскільки нині за негативні наслідки своєї діяльності відповідальність нестиме само підприємство. За нездатність врахування впливу платоспроможності на діяльність підприємства, воно стає банкрутом і підлягає ліквідації з відповідними негативними наслідками для засновників. Сьогодні при плануванні платоспроможності потрібно використовувати низку принципів організації фінансового стану. Його зміст і форми мають бути орієнтовані на ринкову економіку і кон'юнктуру ринку, враховувати імовірність настання певних подій, пов'язаних з забезпеченням фінансової стійкості підприємства. Аналіз літературних джерел показав, що прогнозування – це стратегія платоспроможності на певну перспективу, а планування є тактикою впровадження перспективи. Тобто, прогнозне планування пов'язане з прогнозуванням показників платоспроможності на перспективу, а поточне – з розробкою планових показників в поточному періоді.

Отже, поточне планування платоспроможності – це процес визначення річних поточних показників фінансового стану платоспроможності підприємства. До цього часу фінансове планування втілює встановлені цілі у формі конкретних фінансових показників і забезпечує фінансовими ресурсами у виробничому плані економічні пропорції розвитку. Його зміст полягає у тім, що не тільки балансуються підсумкові показники доходів і витрат, а для кожної статті витрат визначаються конкретні джерела покриття. Аналіз теорії і практики показав, що складання фінансового плану на поточний рік виконується самостійно по встановленій формі, яка має чотири розділи: доходи і надходження; витрати; взаємовідношення з бюджетом; взаємовідношення з кредитом [7, 14].

За умов ринкової економіки поточне фінансове планування повинно мати не тільки загальні фінансові показники діяльності підприємства, але й конкретні показники

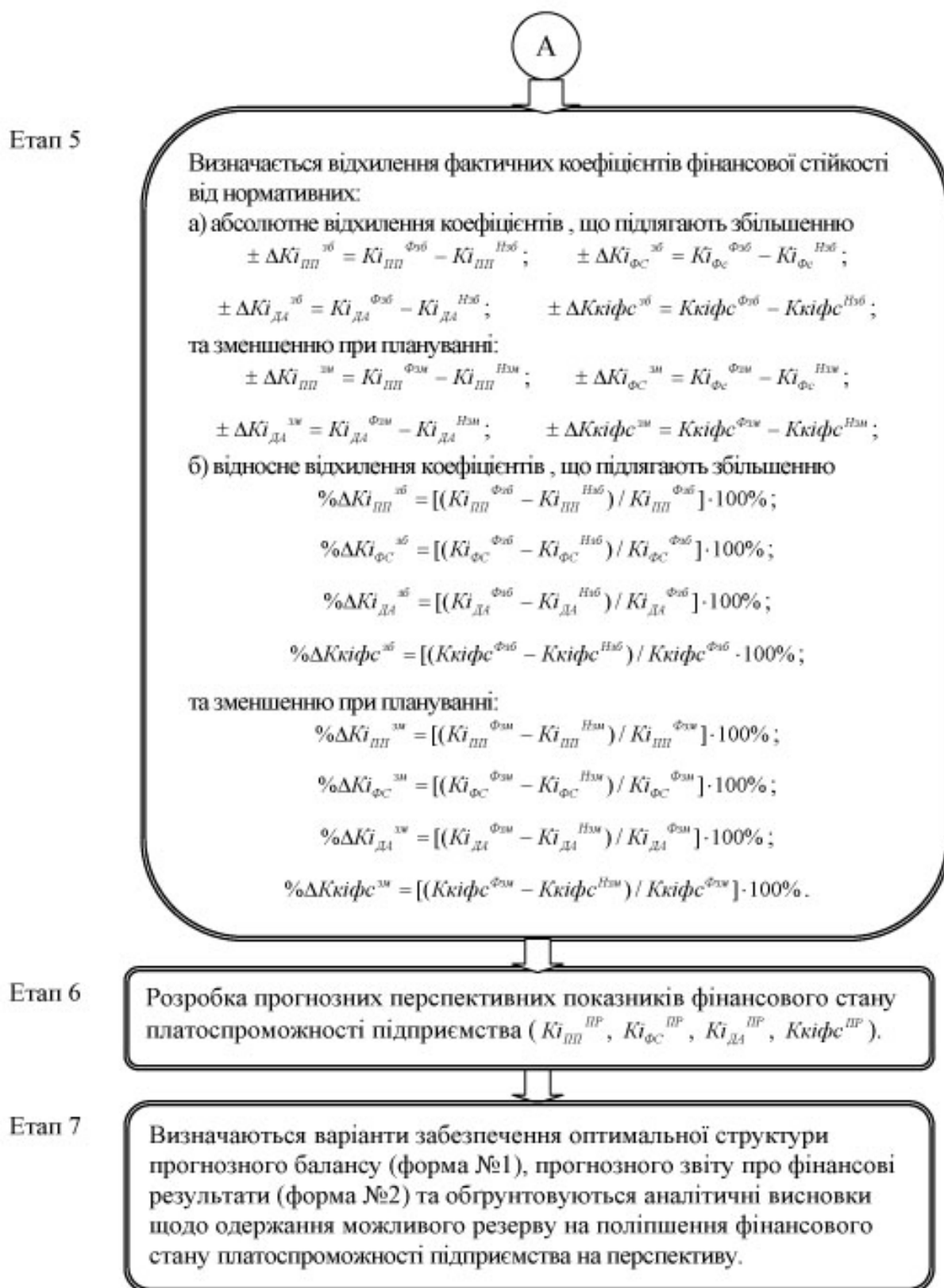

Рис. 2 – Алгоритм визначення прогнозних показників фінансового стану платоспроможності підприємства

фінансового стану платоспроможності підприємства, які відповідають рівню забезпечення фінансової безпеки господарсько-виробничої діяльності підприємства. Враховуючи зміни у бухгалтерському обліку і фінансовій звітності, які відбуваються з введенням національних стандартів бухгалтерського обліку, можуть бути запропоновані такі форми і зміст поточного фінансового стану (рис. 3).

Рис. 3 – Розділи поточного фінансового плану підприємства

Поточне планування фінансового стану платоспроможності підприємства розробляється на базі поточного балансу (форма №1), звіту про фінансові результати (форма №2), звіту про рух грошових коштів (форма №3), звіту про власний капітал (форма №4), приміток до річної фінансової звітності (форма №5). При плануванні фінансового стану платоспроможності підприємства використовується розрахунково-аналітичний метод. За умови використання цього методу планові показники розраховуються на підставі аналізу та оцінки фактичних показників (ліквідності підприємства, його фінансової стійкості, ділової активності фінансових менеджерів), які беруться за базу, та їх зміни в базовому періоді. Оптимізація планових рішень полягає в розробці варіантів планових розрахунків для того, щоб вибрати з них найоптимальніший. Критерієм вибору оптимальних планових рішень по варіантам є нормативні показники. Планові показники по варіантам порівнюються з нормативними показниками та визначається відхилення. Поточне планування показників фінансового стану є складовою частиною перспективного плану, є, власне, його конкретизацією. Поточний план фінансового стану платоспроможності підприємства повинен мати наступні складові розділи: 1) поточні показники ліквідності підприємства; 2) поточні показники фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства; 3) поточні показники ділової активності фінансових менеджерів підприємства; 4) поточний комплексний інтегральний показник фінансового стану підприємства.

Перший розділ поточного планування фінансового стану підприємства – це поточне планування показників ліквідності підприємства, що складається з наступних етапів: 1) аналіз очікуваного виконання показників ліквідності; 2) визначення критеріїв, що підлягають розрахунку ліквідності підприємства; 3) визначення формул розрахунку критеріїв ліквідності; 4) визначення фактичних значень коефіцієнтів; 5) розрахунок

відхилень фактичних від нормативних значень показників; 6) визначення варіанту забезпечення оптимальної структури балансу; 7) розробка поточних планових показників ліквідності підприємства (рис. 4).

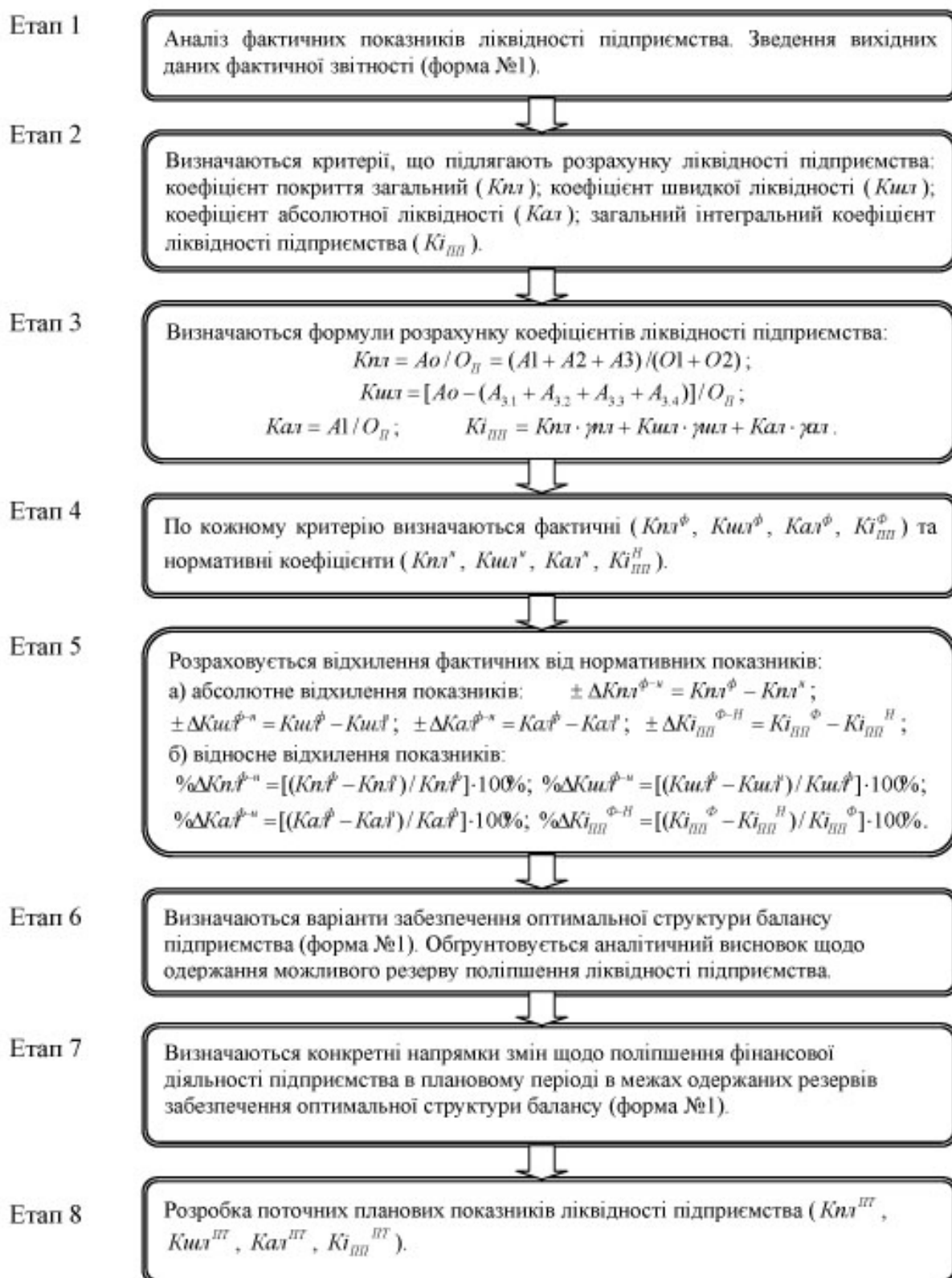

Рис. 4 – Алгоритм визначення планових показників ліквідності підприємства

До другого розділу поточного плану фінансового стану підприємства слід віднести поточне планування показників платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства, що складається за аналогічними етапами (рис. 5). Таким чином, в процесі поточного планування здійснюється конкретна ув'язка коефіцієнту платоспроможності (автономії), коефіцієнту фінансування, коефіцієнту забезпечення власними оборотними засобами і коефіцієнту маневреності власного капіталу з плановим загальним інтегральним коефіцієнтом фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства. Такий плановий показник об'єктивно відображає структуру активів і пасивів підприємства і дає змогу визначити на цій основі міри його фінансової стабілізації і незалежності, а також відповідність фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Третій розділ поточного планування складається з показників ділової активності фінансових менеджерів підприємства. Алгоритм визначення планових показників ділової активності фінансових менеджерів підприємства наведена на рис. 6. На першому етапі робиться аналіз стану фактичних показників ділової активності та зведення вихідних даних звітності форм 1, 2, 5. На другому етапі визначаються критерії, що підлягають розрахунку, а на третьому визначаються формули розрахунку показників ділової активності. На четвертому етапі визначається вага коефіцієнтів, що підлягають збільшенню або зменшенню при плануванні, відхилення фактичних показників від нормативних (етап 5). Значна увага приділяється при плануванні визначенню оптимальної структури балансу і можливим резервам підвищення фінансового стану платоспроможності підприємства (етап 6, 7). На восьмому етапі на основі проведеного аналізу розробляються поточні планові показники ділової активності фінансових менеджерів підприємства.

Методичні рекомендації щодо прогнозування і поточного планування пройшли опитно-промислову апробацію в умовах підприємств Донбасу. основні методичні рекомендації було використано структурними підрозділами ДП «Селидіввугілля», що дозволило визначити планові показники фінансового стану на 2007 рік, сформулювати оптимальну структуру балансу, знизити дебіторську заборгованість.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

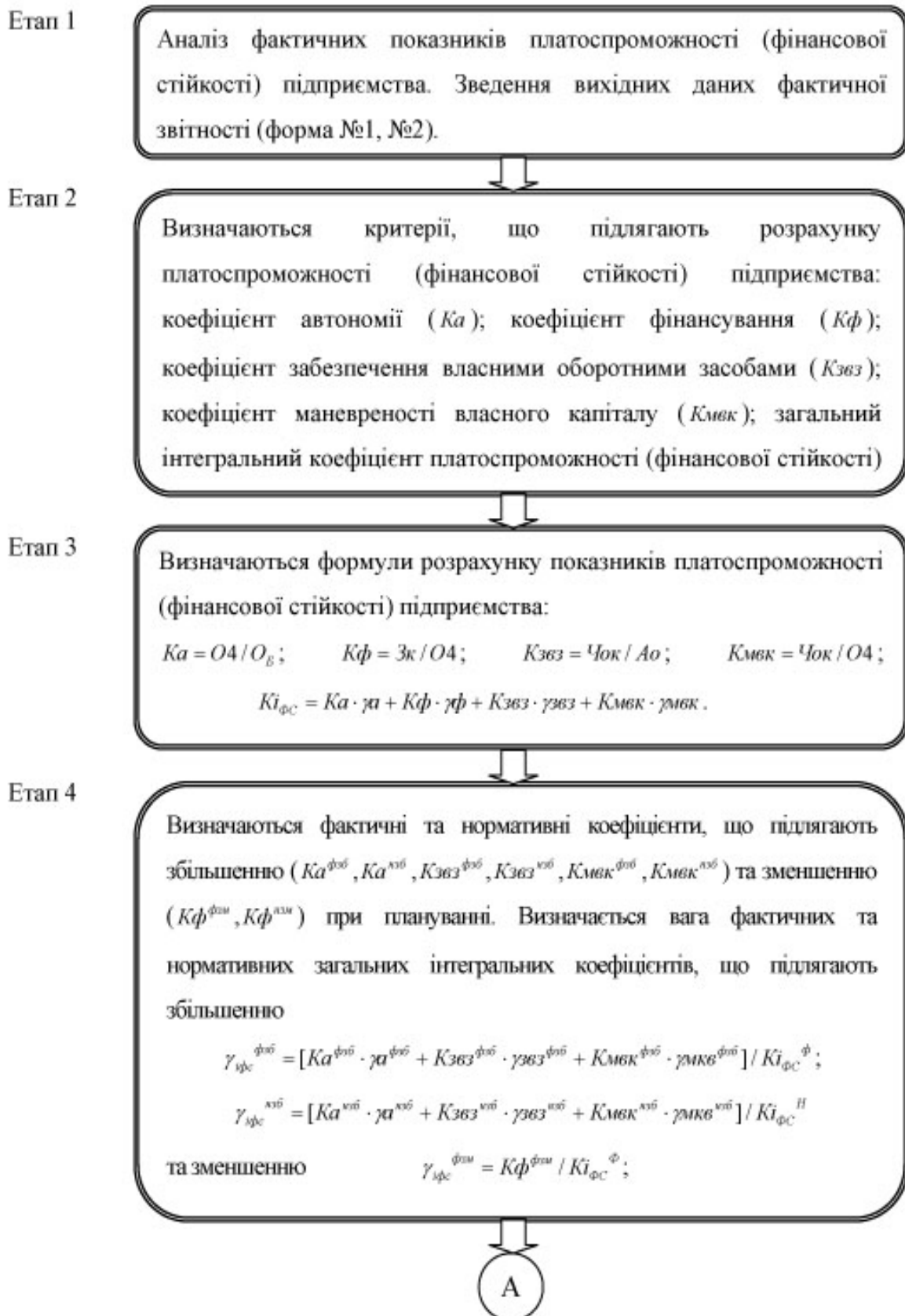
1. Поточне планування інтегрального коефіцієнту фінансового стану платоспроможності підприємства необхідне для планування комплексного показника фінансового стану підприємства, оцінки тенденції найбільш загальних показників, які з різних сторін характеризують фінансовий стан платоспроможності підприємства.

2. Науково обґрунтовано методичні рекомендації, які дозволяють визначити конкретні і загальні інтегральні показники ліквідності, фінансової стійкості і ділової активності фінансових менеджерів та комплексний інтегральний коефіцієнт фінансового стану платоспроможності підприємства.

3. Запропоновано алгоритми визначення прогнозних та поточних показників, що дозволяє обґрунтувати напрямки змін відносно підвищення ефективності фінансової діяльності підприємства в плановому періоді в межах одержаних резервів забезпечення оптимальної структури балансу та визначити показники фінансового стану платоспроможності підприємства в поточному і прогнозному періодах.

Таким чином, розроблені рекомендації дозволяють враховувати фінансові можливості підприємства, об'єктивно оцінювати характер внутрішніх та зовнішніх факторів, фінансову стратегію забезпечення відповідності його фінансово-економічних можливостей, забезпечувати планові показники фінансового стану платоспроможності підприємства як в поточному періоді, так і на перспективу.

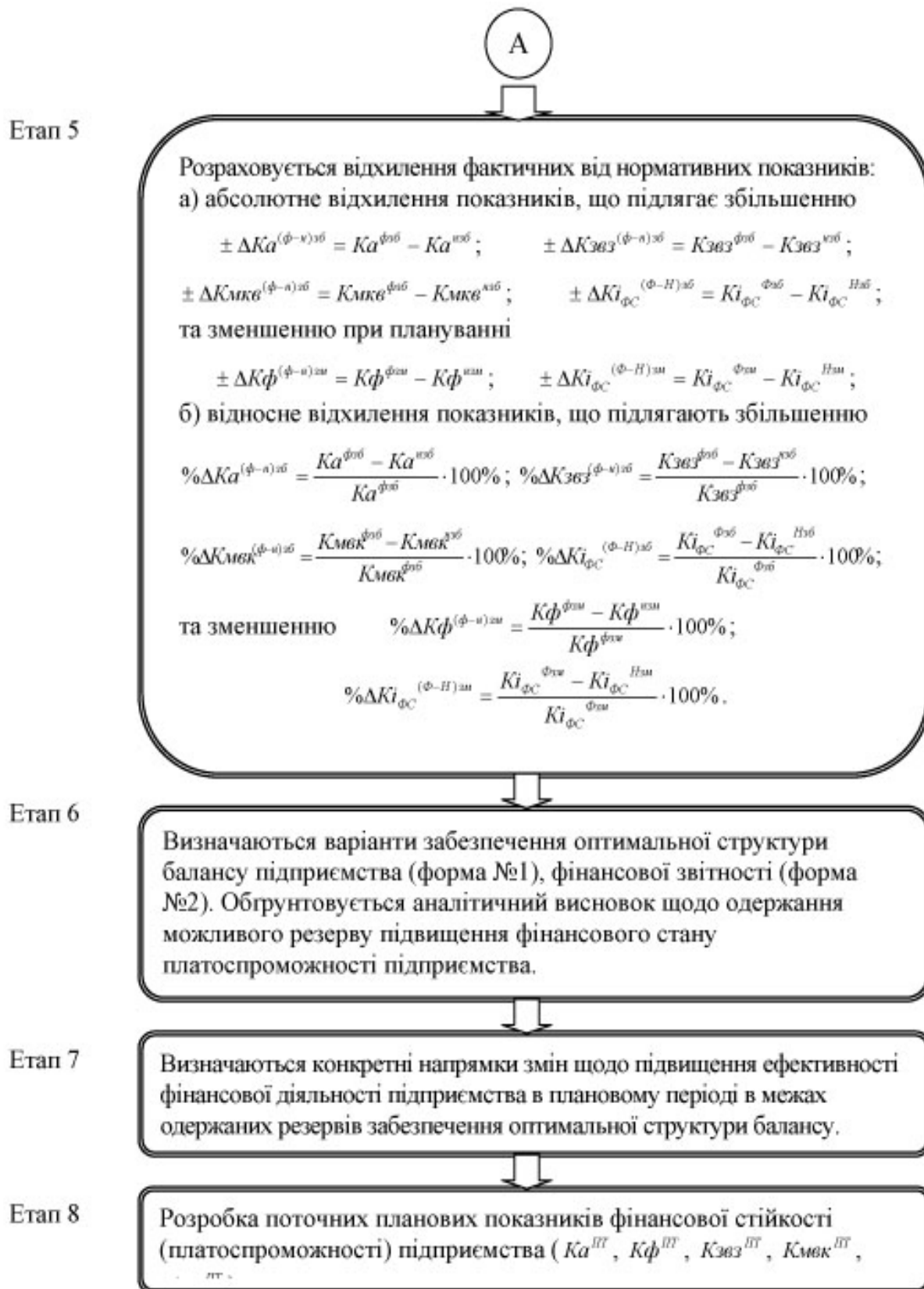

Рис. 5 – Алгоритм визначення планових показників платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства

Література

1. Абрютин М.С., Грачев А.В. Анализ финансово-экономической деятельности предприятия. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство “Дело и Сервис”, 2001. – 272с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1, Т.2. – К.: Ника-Центр, 1999. – 592с., 512с.
3. Бланк И.А. Управление активами и капиталом предприятия. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 448с.
4. Большаков С.В. Основы управления финансами. – М.: ЧД ФБК-Пресс, 2000. – 54с.
5. Голов С., Пархоменко В. Новый план счетов: построение и применение //Бухгалтер, учет и аудит. – 2000. – №1. – С.4-24.
6. Голуб Г.Г. Оцінка ліквідаційного балансу банку //Фінанси України. – 2003. – №5. – С.133-140.
7. Гребельный В.И. Финансы предприятий. – К.: Изд-во Европейского университета, 2003. – 232с.
8. Євдокімов Ф.І., Мізіна О.В., Бородіна О.О. Узагальнююча оцінка фінансової складової рівня економічної безпеки підприємства //Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія: Економічна. Випуск 46. – Донецьк: ДонНТУ, 2002. – С.6-12.
9. Измайлова К.В. Финансовый анализ. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152с.
10. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: Затв. наказом Агентства з питань запобігання банкрутству від 23 лютого 1998р. №22 //Держ. інформ. бюл. про приватизацію. – 1998. – №7.
11. Петровська І.О., Клиновий Д.В. Фінанси (3 елементом статистики фінансів). – К.: ЦУЛ, 2002. – 300с.
12. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие /Г.В. Савицкая. – 7-е изд., испр. – Минск: ООО “Новое знание”, 2002. – 704с.
13. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой /Под ред. А.П. Градова, Б.И. Кузина. – Санкт-Петербург: “Спецлитература”, 1996. – 470с.
14. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2002. – 360с.
15. Фінанси підприємств: Підручник /Керівник авт. кол. і наук. пед. проф. А.М. Поддєрьогін. 3-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460с.

*Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Стрілець А.І. 04.09.08*

*Надійшла до редакції
10.09.08*